

АНТРОПОЛОГИЯ

УДК 903.5 (572)

А.Г. Козинцев

Музей антропологии и этнографии РАН Университетская наб.,3, Санкт-Петербург, 199034,

Россия E-mail: agkozintsev@gmail.com

Археология, этнография и антропология Евразии 4 (36) 2008 E-mail: eurasia@archaeology.nsc.ru

© А.Г. Козинцев, 2008

ТАКА НАРЕЧЕНИТЕ СРЕДИЗЕМНОМОРЦИ В ЮЖЕН СИБИР И КАЗАХСТАН, ИНДОЕВРОПЕЙСКИТЕ МИГРАЦИИ И ПРОИЗХОДА НА СКИТИТЕ

превод: Ж.Войников

Проведено е обширно статистическо съпоставяне на 245 мъжки краниологически серии (черепи), от периода на неолита до ранния железен век, открити на територията на Евразия. Съпоставката показва че нямаме основания да смятаме тези древни групи обитавали териториите на Южен Сибир и Казахстан за южно-европеоидни, или представители на средиземноморската раса). Антропологията не дава никакви податки за миграции на тези територии от Средна и Передна Азия или от Закавказието. Групите, у които различни изследователи са откривали «средиземноморски компоненти», а именно носителите на окуневската, елуниинската, самуската, афанасиевската и андроновската култури), са сходни с населението от степите на Южна Русия и Украйна и от други части на Европа, от късния неолит и бронзовата епоха. Това сходство може да обясни миграциите на индоевропейците (основно индоиранците) от Европа, на изток до Централна Азия. Връщането на потомците на една от тези групи от Централна Азия в Европа през ранния железен век, е вероятната причина за появата на скитите на историческата арена.

Въведение

И.И.Гохман [1980], изследвал окуневската краниологическа серия от Тува, и В.А.Дремов [1980], изследвал доандроновските черепи от Горното Приобие, изкизвет предположението че южни европеоиди – представители на средиземноморската раса, по-точно нейния «хиперморфен» вариант, – участват във формирането на древното население обитавало тези райони. До сега, въпросът за миграциите в Южен Сибир на древно население от Средна, Передна Азия или с Кавказ в доандроновската епоха се е дискотирал нееднократно. Основание за това стават археологическите материали, относящи се към самуската и елуниинската култури [Кирюшин, 2004], [Солодовников, Тур, 2003; Солодовников, 2006].

В последните години станаха известни археологически факти, показващи родство на елуниинците и окуневците в Тува с населението на Западна Европа от раннобронзовата епоха [Ковалев, 2007]. Тези материали подкрепят мнението на И.М.Дьяконов [1982], Л.С.Клейн [1980, 1990] и В.А.Сафронов [1989] за това че в късния неолит и ранния бронз, низходното огнището на индоевропейските миграции на изток, се намирал на територията на Европа (западно от съвр.Русия). Възможно е това огнище да е вторично, като първоначалното от ранния неолит се е

намирало в Близкия Изток и Анатолия (съвр.Анадол) [Renfrew, 1987; Сафронов, 1989; Gray, Atkinson, 2003].

За това че индоевропейците (в случая, индоиранците и тохарите) са се предвиждали към към сърцето на Азия, не от хипотетичната анатолийска прародина както смятат в своята теория Вяч.Вс.Иванов и Т.В.Гамкрелидзе [1984], а от Европа, за което свидетелстват и прекрасно съхранените естествено мумифицирани тела, открити в Синцзян, на хора от бронзовата и ранножелязната епоха. Грацилните европеоиди от тази територия (езикът на който е бил от тохарската група) се оказаха русокоси, т.е. принадлежали са не към средиземноморската, а към северната раса [Mallory, Mair, 2000]. Синцзянските факти, впрочем, не противоречат и на «курганната теория», съгласно която прародината на индоевропейците е била в южноруските (Ж.В. сега и украински) степи [Gimbutas, 1985; Mallory, 1989]. Вероятното родство на европеидите от Синцзян от бронзовата епоха, в частност носителите на културата Хумуху, с носителите на елуниската култура е разгледано от К.Н.Солодовников и С.С.Тур [2003].

Проблемът за произхода на т.нар. «средиземноморците» в Южен Сибир е тясно свързан с проблема за произхода на скитите, тъй като се оказва антропологически близки [Козинцев, 2000, 2007]. А археологическите факти показват че скитите идват от «дълбините на Азия» [Савинов, 1994; Мачинский, 1998; Ковалев, 1998]. Целта на тази статия е да провери противоречащите си хипотези за произхода на «средиземноморците» в Южен Сибир от обширен материал, значителната част от който в нашата страна (Ж.В. Русия) още е слабо познат в широкия научен оборот.

Материал и методика

Неопубликуваните данни за материалите от бронзовата епоха и скитското време от Южна Русия и Украйна ми бяха любезно предоставени от С.И.Круц. Источниците за информация по изследванията на повечето антропологически групи, публикувани от руски автори, вж. в работите [Козинцев, 2000, 2007]. А съотв. данни за антропологическите групи от Европа и Близкия Изток са заимствани от фундаменталните сводки на И.Швидецки и Ф.Рьозинг [Schwidetzky, Rösing, 1990]. Анализът обхваща 245 мъжки краниологически серии, от времето на неолита до ранната желязна епоха от територията на Евразия. От тях 153 серии, основно от територията на СНГ, бяха изучени по пълна програма, като от нея са взети 14 признака (десет линейни размери и четири показателя от профилировката на лицето и носа [Козинцев, 2007]). Останалите 92 серии са от територията на Европа (извън СНГ) и Близкия Изток са изследвани по непълна програма, от която са взети девет линейни размери (основните диаметри на черепната кутия, най-малката ширина на челото, скуловия диаметър, ширина и височина на орбитите на очите и носа). Височината на лицето бе пренебрегната, за да се избягнат грешки, свързани с разликата в методиките изп. от чуждите автори. Резултатите са подложени на каноничен анализ с поправка за числеността [Rightmire, 1969; Козинцев, 2007].

Резултати и обсъждане

Окуневците от Тува

Окуневската група от Аймирлъга [Гохман, 1980; Алексеев, Гохман, Тумэн, 1987] – се явяван най-добрия претендент за предците на степните скити [Козинцев, 2000, 2007]. Действително, по първите пет критерия на сходство с тази група както беше установено в хода на анализа на 153

сериите по пълната програма, се нареждат скитите, следвани от ямниците от р.Ингулец, срубниците от Саратовска обл., и т.нар. „черногоровци”, група от скитската епоха от Мингечаур, следвани от ранните катакомбници от р.Молочной, срубниците, погребани в грунтовите могили в Украйна, и последните места заемат отново скити. Едва на 13 място по сходство са представителите на бронзовата епоха в Бактрия – Маргиана (Сапали-тепе) (Ж.В. т.е. „авестийските бактрийци”). Распространеното мнение за сходство на тувинските окуневци или други южносибирски групи, наричани в литературата «средиземноморски», с групата на ранния Тулхарски могиленник (Ж.В. „авестийските бактрийци”) не немери статистическо потвърждение. Изучаването по непълната програма (245 групи) показва, че тувинските окуневци са най-близо до скитите. На 2 място – катакомбниците, а 3 и 4 място си делят черногоровци (които са значително по-късно население) и къснонеолитическата серия от края IV хил.пр.н.е. от Осторф (Северна Германия), отнасяща се към вариант на културата на гърловидните съдове [Schwidetzky, Rösing, 1990, № 106]. Явявайки се най-древна, тази група може да има непосредствено отношението към огнището на началната миграция на изток, довела до възникването на културите то бронзовата епоха в Южна Русия, Украйна и по на изток до Централна Азия. Интересното е че най-близки до нея са не някои съседни европейски групи, а именно окуневската тувинска група Аймирлъга. Освен тувинските окуневци и скитите, към неолитните хора от Осторф са много близки и ямниците от р.Ингулец. На дендрограмата [Ibid, p. 24] осторфската група образува един клъстер с ямниците и афанасиевците (данни за окуневци в Тува по това време няма). Ако тези резултати не са случайно съвпадение (тъй като наборът от изсл.признаци е ограничен и включва показателите за профилировка на лицето и носа), то те заслужават голямо внимание от всички специалисти занимаващи се с пътищата на индоевропейските и индоиранските миграции.

В следващите степени на сходство с окуневци от Тува се нареждат четири скитски серии, вече споменатите ямници от р.Ингулец, катакомбниците от долното течение на р.Днепър и отново скити. И едва на 14 място – серия от югозападното крайбрежие на ез.Севан в Армения, а на 19 място – серия от Сапалитепе. Или казано с прости думи, антропологически данни за миграция на окуневците в Тува от земите на Предна или Средна Азия не съществуват! Няма никакво основание окуневци да се определят антропологически като „средиземноморци”. Въпреки че точна локализация за изходното огнище на миграцията им не може да се определи, „западният” поризход на тази група е много вероятен и очевиден, в сравнение с една югозападна или южна локализация.

Що се отнася до свързващото звено, потомците на окуневци и непосредствените предци на черноморските скити, то засега от антропологическият материал от късната бронзова и ранната желязна епоха не са идентифицирани. Според С.С.Тур и М.П.Рыкун [2004], «средиземноморският» компонент, близък до този представен при окуневците в Тува, се проследява при съвременниците на скитите – пазарикците от Къзъл-Джар (планински Алтай). Вероятно тези хора са преките носители на предскитската култура на „погребенията без погребален инвентар” или нар. още монгун-тайгинска в Тува. В по-слаба степен се открива сходство с групи от скитската епоха от Аймирлъга и Западна Тува. Едва на 4 място се забелязва на много отчетлива връзка с една от черноморските скитски серии – тази от Лукова Могила (Александрополския курган), а тази серия е по-различна от останалите скитски серии и показва също зточни паралели със сарматите.

Елуинци

Подобно на окуневците от Тува, носителите на елуинската култура (най-вече мъжкото население) също са дошли в Южен Сибир от далече [Солодовников, Тур, 2003]. Краниологически са доста изорилирани и не се откриват близки връзки със съседното население. От 152 групи, проанализирани по пълната програма, до тях най-близки са скитите от Верхне-Тарасовки (Долния Днепър). Интересно е че и тази последна група е краниологически изолирана [Козинцев, 2007], разбира се най-близка е до елуинците (които в пред. моя статия не са отчетени). На второ място по сходство с елуинците стоят окуневците от Тува, което отбелязват също К.Н.Солодовников и С.С.Тур [2003], а по сходство със скитите от Верхне-Тарасовка, най-близко е синхронна скитска трупа от Западна Тува (Ж.В.: вс. става дума за саки, централноазиатските саки). Теорията за централноазиатското формиране на скитите получава, по този начин допълнително потвърждение. Съгласно анализа по непълната програма (245 групи), елуинци се сближават със скитите от Керч. Следващи и по-отдалечени са носителите на полтавкинската култура от Поволжието, окуневците от Тува, ранните катакомбници от р.Молочной, серията от ранносцитската епоха от Мингечаур, срубниците от лесостепното Поволжие, скитите от Северозападното Причерноморие и групата от културата Межановице (ранният бронзов век в Полша, края на III – първата половина на II хил.пр.н.е. [Schwidetzky, Rösing, 1990, № 173]). Едва на 9 място е серията от бронзовата епоха от Алтън-Депе (авестийски бактрийци), и на 10 – срубниците от Хрящевка. От гледна точка на хронологическата принадлежност най-важното сходство се явява с тувинската (окуневската), полтавкинската, катакомбната и межановицката серии. Така че и в този случай се набелязва миграция не от Предна и Средна Азия, а от Запад, от Европа, като разбира се предположим и възможно обратно движение, от Тува към крайбрежието на горното течение на р.Об.

Самусци

Изследвани са само наличните три мъжки черепа [Солодовников, 2005], чрез пълната програма, като близки аналогии не се откриват, известна степен на близост се установяват с носителите на полтавкинската култура. Нито една от 92 групи (извън територията на СНГ), изучени по непълната програма, не показва аналогия със самуските мъже. Също данните от женските черепи, при вземане под внимание и коефициентите на половия диморфизъм, изследвани с пълната програма, не дават близки аналогии. Далечна степен на родство се открива със скитите от Северозападното Причерноморие, които имат забележим монголоиден примес и относително родство се набелязва с хората от скитската епоха он Централна и Западна Тува. Резултатите от анализа по непълната програма на женските черепи, както и при мъжките – не показват задгранични паралели. Както и при елуинците, се набелязват данни за ранни „западни“ паралели с представителите на полтавкинската култура от Поволжието. Значението на полтавкинската култура, като едно от основните огнища на индоиранската етногенеза е общоизвестно (вж., напр.: [Кузьмина, 1994]). Нито средноазиатски, нито предноазиатски връзки при самусците не се откриват и при двата приложени метода на анализ.

Хора от ранната бронзова епоха от Синцзян (Хумуху)

Данните за антропологичния анализ на тази серия са публикувани от Хан Кансин [Han Kangxin, 1986, 1998] който я определя като протоевропейски тип близък до носителите на афанасиевската и андроновската култури. Подобно е мнението на К.Н.Солодовников и С.С.Тур [2003] но те смятат че може да се търси във въпросната група и „средиземноморски” примес. По метода на моите анализи, аз не открих при черепите от Ххумуху данни за изразено близост с други групи. По-далечно родство се набелязва с андроновската население от района на Казахстан (източен, централен, северен) (по уточнените данни на К.Н.Солодовников [2005]), а с носителите на самуската и елуниинската култура, приликите са още по-далечни.

Афанасиевци и андроновци

Според някои изследователи при представителите на групи от афанасиевското население, също се открива «протосредиземноморски» компонент [Дремов,1980]. Но според правилната забележка на К.Н.Солодовников и О.В.Ларин [2002] отслабването на масивността на лицето, в дадения случай едва ли е свързано с приток на население от Средна или Передна Азия, тъй като подобно явление – намаляне шириятата на лицето, в сравнение с протоевропейските стандарти се открива в много групи на население от бронзовата епоха, обитавало Южна Русия и Украйна. Например, сравнително грацилната афанасиевска серия от Салдяръ, както показва моят анализ, е много близка до представителите на ямната и катакомбната култури. В същото време, сравнението със синхронното закавказко население (група от ранножелязната епоха, обитавала югозападното крайбрежие на ез.Севан в Армения) е едва на 17 място, а средноазиатската серия от Тигрова Балки и Макони-Мора – на 18 място. Така че няма основание засилването на грацилността при афанасиевци да се обяснява със средиземноморски, респ. южно-европеиден примес.

Изказаните мнения за присъствието на «средиземноморски» компонент и при андроновците, от феодоровската група от Фирсово XIV (горното течение на р.Об) [Солодовников, 2005, 2006] в резултат на направените анализи също не се потвърждават. Най-близки до феодоровците от Фирсово XIV са вече споменатите афанасиевци от Салдяръ, а следващите пет места заемат групите от бронзовата епоха обитавали Южна Русия, относящи се към ямната, полтавкинската, катакомбната и срубната култури. Нито с алакулците от Западен Казахстан, нито с елуниинците, особено сходство не се установява.

Според В.В.Гинзбург [1962], алакулците, са сходни с групата от Таста-Бутак, и са от „средиземноморски” тип, но що се отнася за степените на родство, той предполага еднакви възможности за такава както с населението от южна Средна Азия, така и със срубниците от Долното Поволжие. В.П.Алексеев [1967] е по-категоричен като определя за единствено достоверно родството по западното, «срубното» направление. Както показват данните от направените мои анализи, последният извод е верен, но в по-широко направление, алакулците от Западен Казахстан не показват краниологическо сходство с нито една средноазиатска серия, но са много близки към ред групи, относящи се не само към срубната, но и към ямната и особено към катакомбната култура. Както показват и резултатите от анализа по непълната програма, липсва близост по южното направление, но затова пък се откриват сходства с ред групи на население от бронзовата епоха, обитавало Централна и даже Западна Европа.

Заклучение

Представените данни от направените анализи показват че трябва да се преразгледа традиционното мнение (до скоро споделяно и от мен [2000]), съгласно което систематиката на древните европеиди се свежда до противопоставяне на протоевропейците със средиземноморците. В тази схема не остана място за северната група на европеидната раса – за нея антрополозите забравиха. В древността, както и сега не всички грацилни европеиди са южняци (средиземноморци). Започналата в южните области на европеидния ареал грацилизация (възможно, не само спонтанна, но и поради приток на хора и/или гени от Средиземноморието) още в неолита се е разпространила и далече на север, обхващайки обширни територии от Западна Европа, паралелно с процеса на депигментация. Теснолиците светлопигментирани хора със средно- и северноевропейски произход, са изиграли в индоевропейските и в частност, в индоиранските, миграции на изток, не по-малка роля от тази на протоевропейците, при това доста по-значима от тази на южните „средиземноморски“ европеиди. По-нататъчните антропологически проучвания само могат да спомогнат в интердисциплинарния подход към проблема за локализацията на индоевропейската прародина.

Благодарности

Издавам сърдечна благодарност на С.И.Круц за предоставените неопубликувани данни от скитските и доскитски серии от Украйна, а също и на С.С.Тур, който ми предостави важни, но неизвестни за мен публикации на колегите от Барнаул (гр. в Сибир, научен център).

Използвана литература

- Алексеев В.П.** Антропология андроновской культуры //СА. – 1967. – № 1. – С. 22–26.
- Алексеев В.П., Гохман И.И., Тумэн Д.** Краткий очерк палеоантропологии Центральной Азии (каменный век – эпоха раннего железа) // Археология, этнография и антропология Монголии. – Новосибирск: Наука, 1987. – С. 208–241.
- Гинзбург В.В.** Материалы к антропологии населения Западного Казахстана в эпоху бронзы // Сорокин В.С. Могильник бронзовой эпохи Тасты-Бутак-1 в Западном Казахстане. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1962. – С. 188–198. – (МИА; № 120).
- Гохман И.И.** Происхождение центральноазиатской расы в свете новых палеоантропологических материалов // Исследования по палеоантропологии и краниологии СССР. –М.; Л.: Наука, 1980. – С. 5–34. – (Сб. МАЭ; № 36).
- Дремов В.А.** Антропологические материалы из могильников Усть-Иша и Иткуль (к вопросу о происхождении неолитического населения Верхнего Приобья) // Палеоантропология Сибири. – М.: Наука, 1980. – С. 19–46.
- Дьяконов И.М.** О прародине носителей индоевропейских диалектов // ВДИ. – 1982. – № 3. – С. 3–30; № 4. –С. 11–25.
- Иванов Вяч.Вс., Гамкрелидзе Т.В.** Индоевропейский язык и индоевропейцы. – Тбилиси: Изд-во Тбилис. гос.ун-та, 1984. – Т. 1. – 435 с. – Т. 2. – С. 436–1328.
- Кирюшин Ю.Ф.** Энеолит и бронзовый век южнотаежной зоны Западной Сибири. – Барнаул: Изд-во Алт. гос. унта, 2004. – 294 с.
- Клейн Л.С.** Откуда арии пришли в Индию? // Вестн. Ленингр. ун-та. – 1980. – № 20. – С. 35–39.

- Клейн Л.С.** Ранние индоевропейцы на Кавказе и в северопонтийских степях // Междисциплинарные исследования культурогенеза и этногенеза Армянского нагорья и сопредельных территорий. – Ереван: Изд-во Ереван. гос. ун-та, 1990. – С. 162–175.
- Клейн Л.С.** Древние миграции и происхождение индоевропейских народов. – СПб.: Изд-во СПб. гос. ун-та (в печати) (*Ж.В.: вж. в руската страница на сайта, където е публикувана*).
- Ковалев А.А.** Каменные изваяния Черного Иртыша (еще раз о джунгарской прародине скифов) // Скифы. Хазары. Славяне. Древняя Русь: Междунар. науч. конф., посвящ. 100-летию со дня рождения М.И. Артамонова. – СПб., 1998. – С. 24–29.
- Ковалев А.А.** Чемурчекский культурный феномен // «А.В.» Сб. науч. тр. в честь 60-летия А.В. Виноградова. – СПб.: Культ-Информ-Пресс, 2007. – С. 25–76.
- Козинцев А.Г.** Об антропологических связях и происхождении причерноморских скифов // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2000. – № 3. – С. 145–152.
- Козинцев А.Г.** Скифы Северного Причерноморья: межгрупповые различия, внешние связи, происхождение // Археология, этнография и антропология Евразии. – 2007. – № 4. – С. 143–157.
- Кузьмина Е.Е.** Откуда пришли индоарии? Материальная культура племен андроновской общности и происхождение индоиранцев. – М.: Вост. лит., 1994. – 464 с.
- Мачинский Д.А.** Страна аримаспов, простор ариев и «скифские» зеркала с бортиком // Сб. ст. к 100-летию М.И. Артамонова. – СПб.: Изд-во СПб. гос. ун-та, 1998. – С. 102–117. – (Проблемы археологии; вып. 4).
- Савинов Д.Г.** Синташта и Аржан // Элитные курганы Евразии в скифо-сарматскую эпоху. – СПб.: [Б.и.], 1994. – С. 170–175.
- Сафронов В.А.** Индоевропейские прародины. – Горький: Волго-Вят. кн. изд-во, 1989. – 402 с.
- Солодовников К.Н.** Краниологические материалы из могильника андроновской культуры Фирсово XIV в свете проблем формирования населения Верхнего Приобья в эпоху бронзы // Изучение историко-культурного наследия народов Южной Сибири. – Горно-Алтайск: АКИН, 2005. – Вып. 1. – С. 47–75.
- Солодовников К.Н.** Население горного и лесостепного Алтая эпохи ранней и развитой бронзы по данным палеоантропологии: Автореф. ... канд. ист. наук. – Барнаул, 2006. – 25 с.
- Солодовников К.Н., Ларин О.В.** Краниологическая серия из могильника Сальдяр I афанасьевской культуры Горного Алтая // Северная Евразия в эпоху бронзы: пространство, время, культура. – Барнаул: Изд-во Алт. гос. ун-та, 2002. – С. 119–123.
- Солодовников К.Н., Тур С.С.** Краниологические материалы елунинской культуры эпохи ранней бронзы Верхнего Приобья // Кирюшин Ю.Ф., Грушин С.П., Тишкин А.А. Погребальный обряд населения эпохи ранней бронзы Верхнего Приобья (по материалам грунтового могильника Телеутский Взвоз-1). – Барнаул: Изд-во Алт. гос. ун-та, 2003. – С. 142–176.
- Тур С.С., Рыкун М.П.** Краниологические материалы пазырыкской культуры из могильников в урочище Кызыл-Джар // Древности Алтая. – 2004. – № 12. – С. 32–49.
- Gimbutas M.** Primary and secondary homeland of the IndoEuropeans // J. of Indo-European Studies. – 1985. – Vol. 13, N 1/2. – P. 185–202.
- Gray R.D., Atkinson Q.D.** Language-tree divergence times support the Anatolian theory of Indo-European origins // Nature. – 2003. – Vol. 426, N 6965. – P. 435–439.
- Han Kangxin.** Anthropological characteristics of the human skulls from the ancient cemetery at Gumu Gou, Xinjiang // Kaogu сюэбао (Acta Archaeologica Sinica). – 1986. – N 3. – P. 361–384 (на кит. яз. с резюме на англ. яз.).

- Han Kangxin.** The physical anthropology of the ancient populations of the Tarim Basin and surrounding areas // The Bronze and Early Iron Age Peoples of Eastern Central Asia. – Wash.: Institute for the Study of Man, 1998. – Vol. 2. – P. 558–570. – (J. of Indo-European Studies, Monograph; N 26).
- Mallory J.P.** In Search of the Indo-Europeans. – L.: Thames and Hudson, 1989. – 288 p.
- Mallory J.P., Mair V.H.** The Tarim Mummies: Ancient China and the Mystery of the Earliest Peoples from the West. – L.: Thames and Hudson, 2000. – 352 p.
- Renfrew C.** Archaeology and Language: The Puzzle of Indo-European Origins. – N.Y.: Cambridge University Press, 1987. – 346 p.
- Rightmire G.P.** On the computation of Mahalanobis' generalized distance (D₂) // Am. J. Phys. Anthropology. – 1969. – Vol. 30, N 1. – P. 157–160.
- Schwidetzky I., Rösing F.** Vergleichend-statistische Untersuchungen zur Anthropologie von Neolithikum und Bronzezeit // Homo. – 1990. – Bd. 40, H. 1/2. – S. 4–45.

Коментар Ж.Войников:

Въпросната стаия е твърде интересна и потвърждава теорията за различните пътища на разселение на иноевропейците и индоиранците в частност. Издигната още от Е.Гранатовский теория за различните пътища на мигриране и формиране на западните и източните иранци се потвърждава и от антропологията.

Западните иранци, а преди тях и индоарийте, тръгват от ареала на ямната и катакомбната култура, но се придвижват в Азия през Кавказ, Загроса, Иранското плато, Бактрия-Маргиана и Северна Индия. По пътя на преселениата си те са погълнали немалък „средиземноморски” компонент, свързан със завареното местно неиндоевропейско население, същото което в предходните хилядолетия създава земеделските цивилизации от кръга Караново-Варна-Кокутен-Триполе-Винча и с което те контактуват още в своята прародина. Така индоарийте и западните иранци, вкл. и авестийските бактрийци придобиват изразен „средиземноморски” тип.

Източните ираници (катакомбната култура), бидейки по-отдалечени от неолитните земеделци „средиземноморци” се разселват в степния коридор, по северното крайбрежие на Каспийско и Аралско море (враговете на авестийските бактрийци, турите обитават северно от езерото Чайтаста – Аралско море, а хиаона – хионите живеят по-далеч на изток) към Седморечието и Южен Сибир, вкл. и проникват в Синцзян. Тъй като във въпросните райони няма „средиземноморци” те съхраняват стария протоевропейден брахикранен, масивен тип, типичен и за афанасиевци, окуневци и за андроновци.

Протохарите от фатяновската култура, в по-старите публикации, които съм използвал и в книгата си (вж. Етногенеза и миграции...), ги определят като средиземноморски тип, по същата тази инерция за която пише и която оборва Козинцев - автора на тази статия. Фатяновци са част от северната култура на „бойните брадви” т.е. те са също северни европеиди и няма как да са „средиземноморци”. Попадайки в Централна Азия, мигрирайки през Зауралието, те поемат и угрофински, лапаноиден субстрат, а в Минусинск и завареното афанасиевско и особено окуневско население. При по-нататъчните контакти със съседните алтайскоезични монголоидни популации, започнали при предходните две култури, в крайна сметка започва формирането на „расата на средноазиатското междуречие” или „памиро-ферганската” раса, към която принадлежат както късните сармати, така и юечжите – най-вероятните далечни предци на прабългарите.

Това е още едно доказателство за пълната несъстоятелност в издиганата от П.Добрев хипотеза за „Бактрийската прародина” на прабългарите. Ако беше така, те трябваше да са грацилни, долигокранни (теснолици) средиземноморци, а не памироферганици!